UCPD
UŽIČKI CENTAR ZA PRAVA DETETA

INSTITUT ZA DRUŠTVENU EMANCIPACIJU I EDUKACIJU

#ЕУ ЗА ТЕБЕ

HRANITELJI KAO ČUVARI DIGITALNE BEZBEDNOSTI

BEZBEDAN INTERNET - SIGURNO ODRASTANJE

KURIKULUM OBUKE ZA HRANITELJE

KURIKULUM OBUKE ZA HRANITELJE

PROJEKAT „HRANITELJI KAO ČUVARI DIGITALNE BEZBEDNOSTI: BEZBEDAN INTERNET SIGURNO ODRASTANJE“

Doc. dr Jovana Škorić
Odsek za Socijalni rad, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

Doc. dr Jelena Tanasijević
Odsek za Socijalni rad, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

Novi Sad, 2025. godine.

UVOD – ukratko o projektu

Projekat „Hranitelji kao čuvari digitalne bezbednosti: bezbedan internet sigurno odrastanje“ se sprovodi uz podršku Evropkse unije i Užičkog centra za prava deteta i za cilj ima unapređenje sistema podrške deci bez roditeljskog staranja koja se nalaze na smeštaju u hraniteljskim porodicama kroz jačanje kompetencija hranitelja u oblasti zaštite dece od digitalnog nasilja. Pored toga još jedna od ideja projekta jeste i unapređenje svesti stručne i opšte javnosti o izazovima digitalnog nasilja sa kojima se suočavaju deca bez roditeljskog staranja koja se nalaze na smeštaju u hraniteljskim porodicama.

Projekat se sprovodi na teritoriji Beograda, Šapca, Valjeva i Loznice.

Imajući u vidu kompleksnost i izazove sa kojima se suočavaju hranitelji tokom brige o deci bez roditeljskog staranja, kao i njihov dugoročan ostanak na porodičnom smeštaju, veoma je značajno jačati kompetencije hranitelja kako bi na adekvatan način odgovorili potrebama dece. To podrazumeva i da imaju adekvatna znanja u oblasti digitalnih tehnologija i digitalne bezbednosti kako bi mogli da preveniraju rizike, ali i da pravovremeno i adekvatno reaguju ukoliko se pojave problemi. Kontinuirana edukacija hranitelja upravo doprinosi smanjenju rizika i njihovom osnaživanju u domenu brige o deci. Sa druge strane, s obzirom da u okviru projekta ne mogu biti uključeni svi hranitelji, veoma je značajno edukovati zaposlene stručne radnike koji rade u ovoj oblasti kako bi dalje mogli da prenose stečena znanja i održe kontinuitet podrške. Ovakvim pristupom smanjujemo mogućnost da dođe do

digitalnog nasilja nad decom bez roditeljskog staranja, s tim da istovremeno utičemo i na to da ukoliko do nasilja dođe hranitelji imaju razvijene adekvatne veštine reagovanja u kriznim situacijama.

Realizacija projektnih aktivnosti će direktno doprineti boljoj implementaciji prava deteta u Republici Srbiji s obzirom da su deca bez roditeljskog staranja krajnji korisnici. Kroz edukaciju hranitelja i zaposlenih u Centru za porodični smeštaj i usvojenje Beograd o prevenciji i rizicima digitalnog nasilja, omogućavamo efikasniju zaštitu ove dece koja pripadaju jednoj od najosetljivijih društvenih grupa. Istovremeno, ovakvim pristupom jačamo i kapacitete Centra za porodični smeštaj i usvojenje Beograd u domenu rada i pružanja podrške deci kroz unapređenje znanja i veština zaposlenih, koje i nakon završetka projekta moguprenositi dalje na hranitelje.

Projekat se realizuje u periodu od 01.06.2025. do 30.11.2025. godine u saradnji sa Centrom za porodični smeštaj i usvojenje Beograd, uz podršku Evropske unije i Užičkog centra za prava deteta.

KURIKULUM OBUKE ZA HRANITELJE

Kontekst: U savremenom globalnom kontekstu, deca bez roditeljskog staranja smeštena u hraniteljskim porodicama suočavaju se sa višestrukim rizicima, kako u stvarnom, tako i u digitalnom okruženju. Imajući u vidu da su mnoga od ove dece prethodno iskusila različite oblike traume, zanemarivanja ili zlostavljanja, njihova izloženost digitalnim pretnjama, uključujući digitalno nasilje, manipulaciju, digitalne prevare, kontakt sa neprimerenim sadržajem i sl., dodatno pojačava njihovu ranjivost. Posebno su ugrožena ona deca koja nemaju razvijene digitalne veštine, digitalnu i kritičku pismenost. U tom smislu, uloga hranitelja dobija izuzetan značaj, jer upravo oni predstavljaju primarnu liniju podrške i zaštite, čije digitalne kompetencije i sposobnost da prepoznaju, razumeju i reaguju na digitalne rizike značajno utiču na bezbednost i dobrobit dece o kojoj brinu.

Kroz fokus grupe sprovedene u prethodnom periodu uočili smo da hranitelji svakodnevno balansiraju između brojnih odgovornosti, dok istovremeno nastoje da izgrade odnos poverenja sa detetom ili adolescentom koji je često prošao kroz traumatična životna iskustva. Dakle, uloga koja je i sama po sebi zahtevna postala je još kompleksnija sa pojavom digitalnih tehnologija. Briga o bezbednosti deteta na internetu, razumevanje s kim dete komunicira i kakvom sadržaju pristupa, uz svest o potencijalnim rizicima - često stvara kod hranitelja osećaj da moraju imati potpunu kontrolu nad digitalnim životom deteta. Štaviše, hranitelji često osećaju pritisak da sami pronađu balans između nadzora i autonomije, bez dovoljno znanja o digitalnim alatima i strategijama koje bi mogle unaprediti digitalnu dobrobit dece. Čak i kada žele da pruže podršku, mnogi hranitelji priznaju da ih deca nadmašuju u poznavanju tehnologije, što dodatno produbljuje generacijski jaz i otežava otvorenu komunikaciju o digitalnim iskustvima.

Imajući u vidu da je 74,5% dece bezroditeljskog staranja u Srbiji smešteno u hraniteljske porodice, neophodno je posvetitiposebnu pažnju zaštiti ove ranjive grupe. U Centru za porodični smeštaj i usvojenje Beograd, sa radnim jedinicama Šabac, Valjevo i Loznica, trenutno je na smeštaju 810 dece. Uočava se trend prosečne starosti hranitelja (51-64 godine) i njihovog obrazovnog nivoa (srednja škola), što često stvara generacijski jaz i potencijalne barijere u razumevanju digitalnog sveta. Ova situacija, u kombinaciji sa specifičnim razvojnim izazovima dece u alternativnoj brizi (traumatska iskustva, nesiguran stil vezivanja i sl.), značajno povećava rizik od digitalnog nasilja. Kako bi se odgovorilo na ove izazove, osmišljen je jednodnevni program obuke čiji je cilj jačanje kompetencija hranitelja u oblasti zaštite dece od digitalnog nasilja.

Opšti cilj: Jačanje kompetencija hranitelja u oblasti zaštite dece od digitalnog nasilja u cilju unapređenja sistema podrške i ostvarivanja prava deteta.

Specifični ciljevi:

- *Unapređivanje znanja hranitelja o rizicima na internetu i uticaju digitalnog nasilja na razvoj dece;*

Ovajcilj je postavljen kako bi se rešio nedostatak znanja koji su i sami hranitelji prepoznali tokomfokus grupa. Kroz edukaciju, hranitelji će dobiti jasnu i naučno utemeljenu sliku o tomešta sve digitalno nasilje obuhvata. Ne radi se samo o cyberbullying-u, već o širem

spektru rizika, uključujući *grooming* (vršenje pritiska na dete s ciljem susreta uživo) i *doxing* (objavljivanje ličnih podataka s namerom da se dete ugrozi). Poseban naglasak je na razumevanju kako ti rizici specifično utiču na decu u alternativnoj brizi. Deca koja su prošla kroz traumu ili imaju nesiguran stil vezivanja često razvijaju obrasce ponašanja koji ih čine ranjivijim, kao što je potreba za stalnom validacijom ili sklonost potčinjavanju. Razumevanjem ovih faktora, hranitelji će moći da prepoznaju opasnost pre nego što eskalira, što je prvi korak ka efikasnoj prevenciji.

- *Razvijanje praktičnih veština hranitelja za prevenciju digitalnog nasilja i adekvatno reagovanje u slučaju problema i/ili izazova;*

Znatiprepoznati problem nije dovoljno; potrebno je i znati reagovati. Ovaj cilj se fokusira na praktičnu primenu znanja. Hranitelji će dobiti konkretne alate za preuzimanje kontrole nad digitalnim okruženjem u porodici. To podrazumeva učenje o tehničkoj zaštiti (kako podesiti privatnost na društvenim mrežama, blokirati nepoželjan sadržaj i sl.), ali i o kreiranju porodičnih pravila za korišćenje interneta. Cilj nije da se deci ograniči pristup, već da im se pruže sigurne granice unutar kojih mogu da se razvijaju. U slučaju da nasilje ipak dođe, hranitelji će znati kako da reaguju: kako da sakupe dokaze, kome da se obrate (Centru za porodični smeštaj, školi, policiji) i kako da pruže emocionalnu podršku detetu.

- *Osnaživanje hranitelja za otvorenu komunikaciju sa decom o temi digitalne bezbednosti.*

Ovaj cilj se fokusira na suštinu odnosa između hranitelja i deteta. Mnoga deca iz ugroženih grupa su navikla da svoje probleme rešavaju sama i da se plaše da razgovaraju o teškim temama. Stoga, neophodno je osnažiti hranitelje da kreiraju siguran prostor za komunikaciju. Kroz vežbe i diskusiju, hranitelji će učiti kako da razgovaraju sa decom o digitalnoj bezbednosti bez optuživanja, straha ili moralisanja. Cilj je da se dete oseća dovoljno sigurno da prizna problem, bez straha od kazne ili prekida odnosa. Na ovaj način, komunikacija postaje najjači alat za zaštitu deteta, jer se pretnja rešava kroz poverenje i saradnju, a ne kroz strah i distancu.

Sadržaj obuke:

1. **Razumevanje digitalnog sveta i njegovih rizika:**

- Šta je digitalno nasilje? Definicija, vrste i oblici digitalnog nasilja(*cyberbullying, sexting, grooming, doxing*), s posebnim naglaskom na specifičnostima u alternativnoj brizi;
- Pozitivni aspekti digitalnih tehnologija: kako internet može da bude alat za povezivanje, razvoj veština i izgradnju pozitivnih socijalnih mreža;
- Izazovi digitalnih tehnologija: Kako prepoznati i razumeti rizike koji su u korelaciji sa ranijim traumatskim iskustvima, kao i sa obrascima potčinjavanja i nedovoljno razvijenim selektivnim obrascima komunikacije.

Aktivnosti: Mapiranje rizika i mogućnosti na internetu, analiza primera digitalnog nasilja u konkretnom slučaju iz prakse.

2. **Prevencija i proaktivni(ji) pristup:**

- Alati za prevenciju: Tehnička zaštita (podešavanja privatnosti, filteri, sigurnosne aplikacije), važnost kreiranja zajedničkih pravila u porodici; važnost participacije dece u okviru ovih pravila;
- Veštine komunikacije: Kako uspostaviti poverenje i otvoreno razgovarati sa decom o njihovom životu na internetu, bez osude;
- Hranitelj kao digitalni vodič;
- Rano prepoznavanje znakova upozorenja: Kako prepoznati da je dete izloženo digitalnom nasilju (promene u ponašanju, povlačenje, anksioznost);
- Model "Kompas vrednosti": Kako korišćenje ovog modela može pomoći hraniteljima da zajedno sa decom i istražuju vrednosti i dugoročne ciljeve, u odnosu na kratkoročne rizike.

Aktivnosti: Igra uloga (roll-playing) simuliranje razgovora sa decom, izrada porodičnog "ugovora" o korišćenju interneta, primena tehnike "Kompas vrednosti" sa decom.

3. **Reagovanje i mreža podrške:**

- Protokoli reagovanja: Šta uraditi u slučaju digitalnog nasilja - prikupljanje dokaza, prijavljivanje, kontaktiranje stručnih službi, savetovanje;
- Mreža podrške: Kako se osloniti na stručne saradnike u Centru za porodični smeštaj i usvojenje, i kako razmena iskustava sa drugim hraniteljima može da pomogne;
- Značaj digitalne rezilijentnosti.

Aktivnosti: Diskusija o konkretnim koracima u slučaju krize i izrada mape mreže podrške.

Metode rada:

Obuka će koristiti interaktivne metode prilagođene učenju odraslih, uključujući:

• Interaktivna predavanja sa prezentacijama

• Diskusije i razmena iskustava u malim grupama

• Analiza slučaja iz prakse

• Izrada praktičnih alata (planovi, pravila, "ugovori", mape podrške i sl.)

• Pitanja i odgovori.

Očekivani ishodi obuke:

Imajući u vidu složenost i izazove sa kojima se hranitelji i deca bez roditeljskog staranja svakodnevno suočavaju, veoma je značajno jačati kompetencije hranitelja kako bi adekvatno odgovorili na potrebe dece. Kontinuirana edukacija doprinosi smanjenju rizika od digitalnog nasilja i njihovom osnaživanju. Na taj način, smanjuje se mogućnost da dođe do digitalnog nasilja, a istovremeno se jačaju veštine adekvatnog reagovanja u kriznim situacijama

- **Kratkoročni rezultati (neposredno nakon obuke):**
  - 60 hranitelja će imati povećano znanjeirazumevanje o digitalnom nasilju i njegovim posledicama, s posebnim fokusomnaranjivost dece u alternativnoj brizi;
  - Hranitelji će posedovati konkretneveštine za rano prepoznavanje znakova digitalne ugroženosti kod dece (npr. promeneuponašanju, povlačenje).
- **Dugoročni ishodi (po završetku projekta):**
  - Hranitelji će imati razvijene veštine zaotvorenu komunikaciju sa decom o digitalnoj bezbednosti, što doprinosi izgradnji odnosa poverenja, odnosno deca na smeštaju će se osećati sigurnije da podele probleme s kojima se suočavaju, bez straha od osude ili kazne;

- Smanjenje incidenata digitalnog nasilja nad decom u hraniteljskim porodicama, kao i efikasnije reagovanje u slučaju njihove pojave:
- Podignuta svest opšte javnosti o problemima sa kojima se suočavaju deca bez roditeljskog staranja i važnosti njihove zaštite u digitalnom okruženju.

Evaluacija i praćenje:

Na samom krajuobuke, učesnici će popuniti isti upitnik kao i na početku. Ova faza evaluacije ima dvostruki cilj: prvo, omogućava nam da izvršimo preciznu kvantitativnu analizu, direktno poredeći početni nivo znanja, stavova i samopouzdanja sa stanjem na kraju programa. Na taj način dobijamo jasnu i merljivu sliku o napretku, što je ključno za validaciju obuke. Drugo, i podjednako važno, dodaćemo pitanja čiji je cilj dobijanje kvalitativnih uvida. Fokusiraćemo se na utiske učesnika o samoj obuci, na kvalitet predavača, relevantnost materijala i, što je najvažnije, na njihovu spremnost da stečene veštine primene u praksi. Kroz ovaj proces, ne merimo samo naučeno znanje, već i kako je doživljen proces učenja i koliko su učesnici osnaženi za promenu.

Upitnik:

Molimo Vas da odgovorite na sledeća pitanja. Vaši iskreni odgovori pomoći će nam da program obuke prilagodimo vašim potrebama.

1. Znanja i informisanost

- **Koliko ste upoznati sa pojmom digitalno nasilje?**

1) Uopšte nisam upoznat/a

2) Slabo
3) Umereno
4) Dobro
5) Odlično

- **Možete li navesti bar jedan primer digitalnog nasilja**? (npr. cyberbullying, grooming...)

_____.

- **Smatrate li da su deca u hraniteljskoj porodici izložena većem riziku od digitalnog nasilja u odnosu na decu u biološkim porodicama?**

1) Ne, nikako
2) Delimično se ne slažem
3) Ne znam
4) Delimično se slažem
5) Da, potpuno se slažem

2. Samoprocena veština i samopouzdanje

Molimo Vas da ocenite svoje samopouzdanje u sledećim oblastima, na skali od 1 do 5 (gde je 1 - uopšte nisam siguran/a, a 5 - potpuno sam siguran/a).

- **Znam kako da podesim privatnost na društvenim mrežama.**

  12 3 4 5
- **Siguran/a samutoda mogu da prepoznam znake da je dete izloženo digitalnom nasilju.**

  12 3 4 5
- **Osećam sespremnim/om da razgovaram sa detetom o opasnostima na internetu.**

  1 2 3 4 5

Deo 2: Post-evaluacija (popuniti na kraju obuke)

Molimo Vas da odgovorite na sledeća pitanja. Vaši iskreni odgovori pomoći će nam da program obuke prilagodimo vašim potrebama.

1. Znanja i informisanost

- **Koliko ste upoznati sa pojmom digitalno nasilje?**

1) Uopšte nisamupoznat/a
2) Slabo
3) Umereno
4) Dobro
5) Odlično

- **Možete li navesti bar jedan primer digitalnog nasilja**? (npr. cyberbullying, grooming...)

_____.

- **Smatrate li da su deca u hraniteljskoj brizi izložena većem riziku od digitalnog nasilja u odnosu na decu u biološkim porodicama?**

1)Ne, nikako
2)Delimično se ne slažem
3)Ne znam
4)Delimično se slažem
5)Da, potpuno se slažem

2.Samoprocena veština i samopouzdanje

Molimo vas da ocenite svoje samopouzdanje u sledećim oblastima, na skali od 1 do 5 (gde je 1-uopšte nisam siguran/a, a 5 - potpuno sam siguran/a).

- **Znam kako da podesim privatnost na društvenim mrežama.**

12 3 4 5

- **Siguran/a sam u to da mogu da prepoznam znake da je dete izloženo digitalnom nasilju.**

1234 5

- **Osećam se spremnim/om da razgovaram sa detetom o opasnostima na internetu.**

1234 5

1. Korisnost i primenljivost obuke

- **Koliko vam materijali sa obuke deluju korisni i primenljivo u praksi sa vašom decom?**

1) Nisu bili korisni
2) Delimično korisni
3) Korisni
4) Vrlo korisni
5) Izuzetno korisni

- **Smatrate li da su vam predavači bili jasni, inspirativni i da su uspešno preneli znanje?**

1) Neslažemse
2) Delimičnose ne slažem
3) Neznam
4) Delimičnose slažem
5) Da,potpuno se slažem

- **Koji deo obuke vam je bio najkorisniji i zašto?**

_____.

- **Koji deo biste predložili da se izmeni ili dopuni?**

_____.

- **Da li verujete da će vam ova obuka pomoći da bolje razumete i zastupate potrebe i prava vašeg deteta u digitalnom okruženju?**

_____.

Ovaj materijal je objavljen uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za njegovu sadržinu odgovoran je isključivo Institut za društvenu emancipaciju i edukaciju i on nužno ne odražava zvanične stavove Evropske unije.

UCPD
UŽIČKI CENTAR ZA PRAVA DETETA

#ЕУ ЗА ТЕБЕ

UČENJE JE PROCES KOJI TRAJE CEO ŽIVOT.

HVALA VAM ŠTO STE DEO OVOG PUTA.

INSTAGRAM

FACEBOOK

LINKEDIN

Institut za društvenu emancipaciju i edukaciju
Balzakova 58, Novi Sad, Srbija

© 2025 Institut za društvenu emancipaciju i edukaciju. Sva prava zadržana.